

Дмитрієв В.С.*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню теоретичних і практичних аспектів розвитку банківського сектору України в умовах нестабільності світової фінансової системи. На основі аналізу сучасного господарського поступу сформульовані пріоритетні напрями оптимізації розвитку вітчизняного банківського сектору як чинника збереження конкурентних позицій національної економіки.

Ключові слова: фінансова криза, банківська система, транснаціональні банки, кредитні механізми, державна підтримка, рефінансування державні гарантії, емісійний механізм.

This article argues the issue research of theoretical and practical aspects of development Ukraine bank sector in conditions of a global financial system instability. On the basis of the analysis of modern economic practice priority directions of optimization of domestic bank sector development as factor of preservation of competitive positions of national economy.

Key words: financial crisis, bank system, transnational banks, credit mechanisms, the state support, refinancing, the state guarantees, the emission mechanism.

Постановка проблеми. Сучасний етап глобальної фінансової нестабільності обумовлює необхідність розробки новітніх засад валютно-фінансової, грошово-кредитної та конкурентної політики в Україні як одного з визначних чинників господарського поступу в умовах світової економічної кризи. Модернізація української економіки на інноваційних засадах є одним з найважливіших завдань сучасної державної економічної політики в умовах глобалізації та необхідною базою збереження її конкурентоспроможності, передбачає оновлення організаційних структур відповідно до сучасних тенденцій світової економічної кон'юнктури та з урахуванням особливостей ринкових перетворень у країні.

Головною проблемою міжнародної банківської діяльності є відповідність рівнів розвитку кредитно-інвестиційних систем держав, у тому числі з перехідною економікою, та світової економічної й фінансової динаміки. Становлення економіки відкритого типу вимагає широкого комплексного вивчення наявного валютно-фінансового потенціалу України, запровадження дієвого інституційно-господарського механізму взаємодії вітчизняної банківської системи з міжнародними ринками капіталу, а також оптимізації грошово-кредитних засад зовнішньоекономічної стратегії України у сучасних умовах розвитку світового господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження значення модернізації банківської діяльності як дієвого фактора підвищення економічної динаміки націо-

* аспірант кафедри міжнародних фінансів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Циганов С. А.

нально-господарських систем висвітлено у працях зарубіжних науковців: П.Аллена, Б.Бухвальда, Д.Котца, Т.Коха, В.Лексіса, Е.Максімо, Р.Міллера, Д.Полфремана, Ж.Рівуара; у тому числі російських учених: І.Т.Балабанова, Л.Г.Батракової, М.В.Грачевой, Є.Ф.Жукова, В.В.Масленникова, В.О.Пономарьова, В.М.Усоскіна, В.Є.Черкасова та інших.

Аналізу різних аспектів функціонування банківської системи у період глобальної фінансової нестабільності присвячено праці провідних вітчизняних економістів: М.Д.Алексеєнка, В.В.Вітлінського, А.С.Гальчинського, В.М.Гейця, О.В.Дзюблюка, О.Т.Євнуха, Б.Л.Луціва, В.І.Мазуренка, В.І.Міщенко, О.І.Рогача, С.А.Циганова, С.А.Шумської, О.І.Шниркова та ін. Основні дослідження стосувалися проблем розвитку банківської системи взагалі, формування та розподілу банківських ресурсів, розробки механізмів їх спрямування на фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств України. На жаль окремих досліджень тенденцій розвитку банківської системи України через призму участі у фінансуванні інноваційно-інвестиційних проектів, визначення основних пріоритетних напрямів взаємодії з транснаціональним фінансовим капіталом та механізмів підвищення стійкості банківської системи в умовах кризових явищ на міжнародних ринках капіталу присвячено не було.

Метою дослідження є розгляд та аналіз теоретичних і практичних аспектів розвитку банківського сектору України в умовах нестабільності світової фінансової системи.

Системний підхід вивчення даної проблематики передбачає як виокремлення суто фінансових аспектів проблеми, так і врахування параметрів технологічного, інноваційного розвитку національно-господарської системи України. Ефективна взаємодія з транснаціональним банківським капіталом має особливе значення для господарського розвитку України, оскільки в умовах глобалізації світової економіки посилюються взаємозалежність країн та галузей суспільного відтворення, конкурентоспроможність держав визначається позиціями в міжнародних економічних організаціях та регіональних інтеграційних угрупованнях, у рамках яких забезпечуються сприятливі умови для функціонування галузей національної економіки, ринків банківських і фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку банківського сектору національної економіки України позначився суттєвим впливом внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів. Серед причин були невиважена політика державних і приватних запозичень на внутрішньому та зовнішньому фінансовому ринку, хронічна незбалансованість держбюджету і платіжного балансу, висока ціна кредитних ресурсів тощо.

В умовах нестійкої світогосподарської динаміки національна економічна система для забезпечення стабілізації та зростання потребує активізації функціонування тих механізмів, які забезпечать її само підтримуючий розвиток. До таких механізмів належить кредитно-фінансова система, розвиток якої забезпечують, перш за все, банківські установи. Безумовно, основним джерелом фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку системи повинні стати внутрішні грошово-кредитні ресурси господарюючих суб'єктів. Однак, і сьогодні в Україні третина підприємств працюють збитково. А тому виважену взаємодію з транснаціональними банківськими й інвестиційними установами слід розглядати як механізм стабілізації економічного розвитку системи та основу для створення базису внутрішніх фінансових ресурсів у підприємств. Саме тому дослідження тенденцій розвитку сучасних банківських технологій та визначення шляхів їх залучення до процесів формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку України є актуальною проблемою.

Політика боротьби з фінансовою кризою шляхом накачування економіки грішми може не дати очікуваного ефекту, оскільки фундаментальні причини кризи, що охопила світ, глибші й не зводяться лише до дисбалансів у фінансовій системі. Після Великої депресії світом прокотилися хвилі глобалізації. Для перших хвиль характерним був розвиток міжнародної торгівлі, для пізніших — створення сучасної валютної системи і відкриття кор-

донів для капіталів. Інвестиції потекли в країни з дешевими ресурсами та вільними ринками. Зростав глобальний розподіл праці — трудомісткі й ресурсомісткі виробництва переносилися у третій світ. З одного боку, це дало позитивний ефект: транснаціональні корпорації (ТНК) змогли підвищити продуктивність без технологічних інновацій, а економічне зростання бідних, але відкритих економік прискорилося через приплив інвестицій. Однак з іншого боку, ТНК, дотовані дешевою робочою силою третього світу, допустили надвиробництво, що справляло враження достатку. Гіперактивність «нової економіки» призвела до небувалого надування «бульбашок» на фінансових і фондових ринках. Ємність цих ринків перевершувала до 2008 року світовий ВВП у 3-4 рази. Розвиток реального сектору був поставлений у повну залежність від економіки бірж і ходж-фондів. Спотворення інформації (нерідко свідоме) у цінах, рейтингах, звітах не лише спричинило спекулятивний бум, а й призвело до глибоких структурних диспропорцій у реальному секторі економіки. А це означає, що в деяких галузях світового господарства існують перевиробництво, надлишок потужностей і зайві робочі місця [12].

Проте поки що власники найбільших пакетів акцій економіки світу прагнуть обійтися лише косметичним ремонтом глобальної фінансової системи, уникнувши глибоких структурних реформ. Ця стратегія підтримується не лише США, а й іншими великими державами. Головні власники валютних резервів – Китай, Японія, Росія та Об'єднані Арабські Емірати – не готові до падіння долара, оскільки це принесе їм втрати у 5-6 трлн. дол. США. Поповнення ліквідності фінансового сектору обрано як пріоритет також і європейськими країнами. При цьому експерти вказують на потенційні збитки банківського сектору Європи в 12-15 трлн. євро, покрити які може лише емісія, котрий дедалі слабшає. Однак не виключено, що посилене підживлення фінансового сектору не відверне, а лише відстрочить структурну кризу у світовій економіці [13].

Криза спіймала на злеті нових лідерів світового економічного розвитку – Китай, Індію та Росію. Цим країнам призначено абсорбувати негативні наслідки світової депресії. Стиснення провідних економік означає для них втрату багатьох зовнішніх ринків, поставки на які стимулювали зростання ВВП у цих країнах. І економічна криза загрожує перетворитися на соціальну. Зокрема, Китай прагне запобігти народним заворушенням, які назрівають у регіонах-експортерах, таких як провінція Гуандун.

Однак на виході з кризи для деяких зазначених країн відкриються нові стратегічні можливості. Основні напрями зовнішньоекономічної політики КНР полягають у тому, щоб перелаштувати економіку на забезпечення внутрішнього ринку, подолавши модель дешевої складальної фабрики. На підтримку економіки влада Піднебесної готова спрямувати 586 млрд. дол. США (80% держбюджету). Антикризовий план, розроблений на період до 2010 року, включає зниження податків (наприклад, зменшення ПДВ на сільгосппродукцію з 17% до 10%), поліпшення умов кредитування, дотації виробникам, а також субсидії бідним верствам населення. Деякі заходи нагадують кроки президента США Ф.Д.Рузвельта: план передбачає прокладання доріг, будівництво аеропортів і реконструкцію електромереж. До нових пріоритетів також увійшло й виробництво продовольства. Браку коштів Китай не відчуває. Джерелами фінансування мають стати державний та місцевий бюджети (їхня частка 40%), а також державні й приватні інвестиційні фонди. КНР має найбільші валютні резерви у світі — близько \$2 трлн. (при річному ВВП у розмірі 4,8 трлн. дол. США у 2009 р.) [7, с. 11].

Не менш важливою перевагою Китаю є й жорстке державне регулювання, що забезпечує планомірність розвитку й стабільність банківського сектору. Зокрема, індикативне планування дозволило заздалегідь вирішити завдання забезпечення зростаючої економіки металом і вугіллям. Банків, помічених у спекуляціях на фінансових ринках, у Китаї небагато. Народний банк КНР не пішов на девальвацію юаня, що була б вигідна експорте-

рам, які перебувають у занепаді, щоб не зашкодити фінансовому сектору. Вимушений ізоляціонізм на тлі несприятливої кон'юнктури світових ринків дозволить країні мобілізувати резерви для «розшивки вузьких місць» всередині економіки, а також придбання дедалі дешевших активів в інших країнах.

Антиінфляційні заходи НБУ та світова фінансова криза (західні банки перестали кредитувати наші фінансові установи) призвели до дефіциту ресурсів в українській банківській системі. Переважна кількість комерційних банків, зокрема великих, підвищили ставки за кредитами (на 1,5 – 2%), скоротили обсяги кредитування, а деякі навіть неофіційно прикрили кредитні програми на невизначений термін. Основна причина жорсткої політики НБУ – стримування інфляції, а також недопущення кризи позик, яка виникла у 2007 р. в Америці та Великій Британії. Хоча офіційний рівень проблемних кредитів в Україні невеликий – лише 1,5%, але західні аналітики стверджують, що близько 75% кредитів, виданих вітчизняними банками, мають високий ризик неповернення.

Додаткові ризики для української банківської системи створює високий рівень заборгованості перед західними інвесторами — майже 31 млрд. дол. США (35% зовнішнього боргу нашої країни). У 2008р. комерційним банкам довелося повернути приблизно 11 млрд. дол. США боргу. І якщо НБУ продовжить вилучати гроші з обігу та підвищувати вартість позикових ресурсів, то в Україні може спалахнути банківська криза аж до дефолтів деяких з банків [4, с. 50].

Негативні тенденції панують і на ринку внутрішніх облігаційних позик. Значна волатильність на міжбанківському кредитному ринку перетворює купівлю облігацій для формування ліквідного резерву на невигідну для кредитно-фінансових установ. У цій ситуації реальною допомогою для бізнесу могла б виявитися саме висока інфляція, яка б дозволила підприємствам одержувати додатковий приплив ресурсів від реалізації продукції. Однак дефіцит грошових ресурсів не дає бізнесу скористатися перевагою зростаючих цін для конкуренції з потоком імпорту [5, с. 68].

У контексті реалій глобальної фінансової нестабільності важливим для України є інтегрований розгляд базових завдань девізної та грошово-кредитної політики, а також конкуренції на фінансовому ринку. Детальне дослідження функціонування валютного ринку України дозволяє виявити ризики його лібералізації як стратегічної передумови інтеграції до європейського економічного співтовариства, необхідність активізації політики НБУ у формуванні золотовалютних резервів країни (обсяг яких на 01.01.2009 р. досяг 31,8 млрд. дол. США, на 30.11.2009 р. зменшився до рівня 27,29 млрд. дол. США) та вибору об'єкту прив'язки національної валюти. Так, за три квартали 2009 р. експорт товарів і послуг зменшився на 48,3%, а імпорт – на 51,8% в порівнянні з тим же періодом 2008 р., що призвело до формування рекордного негативного сальдо поточного рахунка в розмірі 4,9 млрд. дол. США (5% від ВВП), який було профінансовано за рахунок кредиту МВФ. Така ситуація становить загрозу різкого відтоку капіталу через зміну очікувань інвесторів. Нерегульований відтік вітчизняного та іноземного капіталу може стати чинником розгортання валютно-фінансової кризи, різкої девальвації валюти і зміни режиму валютного курсу. Не менш серйозні загрози можуть бути обумовлені і масовим неконтрольованим припливом іноземного капіталу, супроводжуваним суттєвими коливаннями обмінного курсу національної валюти. В таких умовах втручання Національного банку України (з метою стерилізації значних обсягів іноземного капіталу) може спричинити погіршення стану державних фінансів та посилення фіскального тиску.

Думки експертів щодо вступу в СОТ розділилися. Одні вважали що різке відкриття фінансового ринку призведе до зменшення вартості кредитів та послуг, збільшення конкуренції та розвитку фінансового сектора в цілому. Інші стверджували, що треба поступово відкривати ринок і таким чином підготувати вітчизняні фінансові установи від іноземного капі-

талу. На даний момент наслідки вступу України до СОТ стали негативними – із-за зростання потоку дешевих товарів із-за кордону та бажання нерезидентів заробити на більшій маржі, багато вітчизняних експортерів стали неконкурентноздатними. Це не призвело до зменшення вартості послуг, а зняття обмежень щодо входу іноземного капіталу у банківський сектор вилилося у різке збільшення частки іноземних банків в Україні (з 15% до 35%). Як бачимо в період кризи іноземні банки отримують прибутки за рахунок дешевих ресурсів, в той час як українські – несуть збитки. В умовах послаблення національної валюти для банківської системи не тільки збільшилося навантаження зовнішніх боргових виплат, але й різко погіршилася якість активів: неплатежі позичальників, що одержали кредити в іноземній валюті, стали масовим явищем. В подальшому це може призвести до відтоку іноземного капіталу, що призведе до краху фінансової системи та платоспроможності України. (див. таблиця 1).

Таблиця 1. Динаміка кількості банків в Україні [15]

Показник	1/1/01	1/1/02	1/1/03	1/1/04	1/1/05	1/1/06	1/1/07	1/1/08	1/1/09	1/1/10
Кількість зареєстрованих	195	189	182	179	181	186	193	198	198	197
Кількість банків, виключених з Державного реєстру (з початку)	9	9	12	8	4	1	6	1	7	6
Кількість банків, що перебувають у стадії ліквідації	38	35	24	20	20	20	19	19	13	14
Кількість діючих банків	153	152	157	158	160	165	170	175	184	182
Із них: з іноземним капіталом;	22	21	20	19	19	23	35	47	53	51
У тому числі зі 100-відсотковим іноземним	7	6	7	7	7	9	13	17	17	18
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі	13,30	12,5	13,7	11,3	9,6	19,5	27,6	35,0	36,7	35,8

Протягом 2006 – 2007 рр. обсяг кредитів, наданих українськими банками вітчизняній економіці, зріс утричі. На 1 січня 2008-го було видано позик на 85 млрд. дол. США, на 1 січня 2006-го — втричі менше 28 млрд. дол. США. При цьому корпоративний сектор розвивався меншими темпами, ніж ринок кредитування фізичних осіб. На початку 2006-го частка позик фізичним особам у загальному кредитному портфелі становила 23%, через два роки — 36%. У 2007-му ринок кредитування населення зріс на 72% – до 15 млрд. дол. США. Причиною цього стало те, що вітчизняні кредитно-фінансові установи мали доступ до відносно дешевих закордонних позик. За два роки банківська система отримала 24,9 млрд. дол. США іноземних кредитів (зростання зовнішньої заборгованості фінансового сектору за цей період — 410%). Ставки за ними були дещо вищими за позики українському уряду — на рівні 7,5-8,5% (урядові єврооблігації коштували 6,5-6,7% річних). Водночас на вітчизняному ринку з'явилося близько двох десятків великих закордонних

банків з дуже привабливими кредитними програмами. Більшість із них за дуже короткий термін стали лідерами на ринку споживчого, авто- і житлового кредитування [11, с. 24].

Тенденції розвитку кредитування в Україні протягом 2009 року зазнали значних змін. Після динамічного зростання протягом 7 років, відбулося поступове уповільнення темпів зростання кредитування (з 172 у грудні 2008 року до 107,6 у листопаді 2009 року), і за підсумками року вперше зафіксовано зменшення залишків за кредитами, наданими резидентам – на 1,5% до 723,3 млрд. грн. При цьому залишки за кредитами у національній валюті зросли на 18,4%, чому сприяло зростання кредитів у національній валюті, наданих сектору не фінансових корпорацій. Кредити в іноземній валюті зменшилися на 15,2% (див. таблиця 2).

Таблиця 2. Кредити за секторами економіками [16]

Показники	Залишки у загальному обсязі кредитів, %		Зміна у річному обчисленні, %					
	2008	2009	2008	2009				
				березень	червень	вересень	листопад	грудень
Нефінансові корпорації	60,4	63,9	70,3	50,6	43	32,9	13,8	4,2
до 1 року	25,9	27,6	76,3	52,6	47,4	30,9	10,8	4,7
від 1 до 5 років	27,7	28,5	58,5	43,2	35,4	31,2	13,8	1,6
більше 5 років	6,8	7,8	106,1	77,9	60,3	49,8	25,8	12,4
Домашні господарства	38,2	33,4	74,9	42,1	28,2	18,1	-5,7	-14
до 1 року	3,8	3,1	34,1	-1,2	-14,6	-16,9	-21,1	-19
від 1 до 5 років	9,6	7	39,6	17,7	6,3	-7,3	-22,8	-27,7
більше 5 років	24,8	23,3	104,3	70,6	48,9	37,5	4	-7,9
Інші фінансові корпорації	1,4	1,9	65	86	86	78,9	60,4	43,2
Сектор загального державного управління	0	0,8	203,5	72,9
Усього	100	100	72	49	38,2	28,9	7,6	-1,5

Приплив потужного іноземного капіталу збільшив гривневу грошову масу в країні: кредитно-фінансові установи конвертували західні кредити у національну валюту. В 2007 році міжнародні резерви НБУ поповнилися на 14,9 млрд. дол. США. (або 75.2 млрд. грн.). Унаслідок високої ліквідності української фінансової системи ставки за кредитами у гривні на міжбанківському ринку знизилися до 1,5 – 2% річних – банки позичали гроші один у одного практично задарма. При цьому обсяг готівки на руках у населення збільшився на 48,2% – до 21,9 млрд. дол. США (у 2006-му грошова маса поза банками зроста на 24.5%—до 15 млрд. дол. США).

Великі вливання закордонного капіталу у фінансову систему, збільшення обсягів готівки і кредитування пришвидшили інфляцію: у 2007-му ціни зросли на 16,6% проти 11,6% у 2006-му, а з початку 2009 р. подорожчання становило 12,3%. У даних обставинах було вжито ряд антиінфляційних заходів:

- стерилізація грошової маси (НБУ підвищив ставки за депозитними сертифікатами для кредитно-фінансових установ, таким чином збільшивши обсяги залучених у них грошей, акумулювавши на своїх рахунках 19,4 млрд. грн.);
- обмеження кредитування фізичних осіб;
- висунення додаткових вимог до кредитно-фінансових установ, які залучають кредити за кордоном (банки мають резервувати отримані від нерезидентів кредити на рівні 4% одержаної суми);
- підвищення ставки з рефінансування банків до рівня інфляції (якщо у січні-листопаді 2007-го ставка на рівні 9.2%, то до кінця 2009-го ставки регулятора зросли до 16,7%);
- посилення резервних вимог за споживчими кредитами і підвищення розмірів регулятивного капіталу до 10 млн. євро для всіх без винятку кредитно-фінансових установ (досі мінімальний розмір капіталу був на рівні 1,5 млн. євро) [6].

Найнесприятливішою тенденцією, що погіршує ситуацію у банківському секторі України є світова фінансова криза. Адже саме дешеві позики західних фінансових груп протягом 2005-2007 рр. були постійним джерелом великого капіталу для вітчизняних кредитно-фінансових установ. Протягом 2008-2009 рр. українські банки практично перестали залучати кошти за кордоном: іноземні кредити стали надто дорогими [14].

Багато українських банків заявляють про плани продажу, пошуку стратегічного транснаціонального інвестора і початку виходу на найбільші фондові біржі. Але з початку 2008 р. з українських банків, що були продані іноземцям, можна виділити лише «Промінвестбанк». Привабливих об'єктів майже не залишилося, нерезиденти шукають лише цілком самодостатні банківські установи, які мають розвинену філіальну мережу, паритетне співвідношення активів і пасивів, численну клієнтську базу, розвинені банківські продукти, технічну забезпеченість установ (банкомати, колл-центри, термінали й філії у всіх регіонах країни), що стимулює вітчизняні впорядкувати свою систему корпоративного управління, в тому числі в межах проектів Міжнародної фінансової корпорації [7, с. 12].

Очевидно, що українським банкам доведеться зайнятися глибоким реформуванням своєї структури у відповідності з міжнародними стандартами. Прогнозуються серйозні реформи у внутрішній структурі банкінгу, в тому числі ребрендинг, проведення технічної модернізації, удосконалення карткових продуктів та системи електронних платежів. В Україні в основному концентрація акцій відбулася в руках великих власників. Володіння невеликим пакетом акцій в умовах України практично нічого не дає інвестору, оскільки, як свідчить аналіз річних звітів емітентів, переважна їх більшість не виплачує дивідендів. В свою чергу відсутність коштів для інвестування призводить до зниження курсу акцій. Звідси впливає, що акції компаній не котуються на біржах. Це, в свою чергу, стримує розвиток вітчизняного фондового ринку. Тому лише найбільш успішні крупні компанії, в структурі акціонерного капіталу яких, як правило, присутні іноземні інвестори, активно беруть участь у залученні коштів на міжнародних фондових ринках [3].

Адже на сьогоднішній день 90% капіталу, який обертається на українському фондовому ринку – гроші іноземних інвесторів. Національним фондовий ринок називається тільки тому, що емітенти українські. Насправді українські громадяни й фонди беруть участь поки лише в мінімальних кількостях.

Ефективним чинником підвищення стійкості банківської системи, запобігання фінансовій кризі та збереження темпів господарського зростання України виступає узгодження п'яти складових економічної політики: 1) валютної політики (невеликим

здешевленням національної грошової одиниці); 2) грошово-кредитної політики (зміцненням резервів і зменшенням облікової ставки); 3) зовнішньоторговельної політики (активізацією усього інструментарію як тарифного, так і нетарифного регулювання з метою захисту найвразливіших експорторієнтованих галузей); 4) бюджетної політики (інвестиційна спрямованість) та 5) регуляторної політики (загальним зростанням економічної свободи, боротьби з корупцією та тінізацією підприємництва) [8, с. 27].

Існують декілька науково-практичних підходів щодо мінімізації негативного впливу світової фінансової кризи на розвиток банківської системи. Найпростішим з них є запровадження жорстких адміністративних обмежень, що регулюють як достатність капіталу, рівень процентних ставок ліміти кредитування, фіксація валютних курсів та ін.

Заходи ж підтримки банківського сектору в умовах світової фінансової кризи були достатньо схожими із західними аналогами: 1) у період початку кризових явищ – більш ніж секретні обсяги надання рефінансування комерційним банкам; 2) на другому етапі – із семи проблемних великих банків були обрані три найбільш придатні для отримання державної допомоги (Укргазбанк, Родовід Банк і банк «Київ»).

Важливо, що вартість націоналізації проблемних фінансових закладів для держави – тобто для платників податків – перевищила 18,5 млрд. грн. Якщо припустити, що курс гривні протягом найближчих двох-трьох років знизиться до прогнозованого урядом значення 7,5 грн. за дол. США, то собівартість націоналізованих банків становитиме близько 2,5 млрд. дол. США — сума, якої вони не були варті навіть у найкращі до кризові роки, під час піку попиту на українські фінустанови з боку іноземних інвесторів. Отже, дешевше було просто ліквідувати проблемні фінструктури, передавши їх найцінніші активи (ті, які знаходяться в заставі) в НБУ та наявні пасиви до стабільних банків [1, с. 61].

Висновки. У сучасних умовах основним завданням державної політики України є спрямування фінансових ресурсів у реальний сектор економіки. Для кредитування пріоритетних для країни проектів можна використати непопулярний, але прозорий механізм залучення коштів — кредити НБУ, який може рефінансувати державні банки за ставкою 10,5%. Фінустанови, у свою чергу, повинні спрямовувати отримані ресурси на проекти, затверджені спеціальною державною програмою (наприклад, авіабудування, житлове та комерційне капітальне будівництво, інфраструктурні проекти тощо).

Щодо збереження відкритої конкуренції та захисту вітчизняних банків державна політика повинна бути виваженою та послідовною. На даний момент ми не бачимо значних позитивних наслідків відкриття фінансового ринку України. Прогнози щодо здешевлення вартості послуг за рахунок залучення дешевих ресурсів з-за кордону не справдилися. Іноземні банки здебільшого наживаються на маржі, зменшивши відсотки по кредитах не більше 2 відсотка. Це гарно видно з їхніх прибутків за минулий рік. Коли майже всі банки з іноземним капіталом отримали прибутки. Якщо ж говорити про виважену політику, то можна скористатися досвідом інших країн та виділити наступні кроки:

- домовитися про тимчасове обмеження максимальної присутності іноземного капіталу в країні для підготовки вітчизняних банків до вільної конкуренції та обмеження ризику відтоку капіталу з країни;
- тимчасово обмежити частку володіння одного банку іноземним капіталом, як це зроблено у Китаї;
- посилити нагляд та регулювання операцій іноземних банків для запобігання різкого відтоку капіталу та забезпечення від валютних махінацій відповідно до стандартів Базельського комітету.

А стратегічними ж орієнтирами державної політики у сфері регулювання банківської діяльності та конкуренції слід обрати зростання реального ВВП та поєднання акцентів на збільшення інвестицій в основний капітал (що також стабілізує інфляцію шляхом про-

лонгації попиту) та забезпечення стійкості економіки на базі розширення внутрішнього платоспроможного попиту, а також створення передумов для посилення конкуренції внутрішнього та зовнішнього ринків.

У контексті реалій глобальної фінансової нестабільності важливим для України є інтегрований розгляд базових завдань девізної, грошово-кредитної та конкурентної політики. Детальне дослідження функціонування валютного ринку України дозволяє виявити ризики його лібералізації як стратегічної передумови інтеграції до європейського економічного співтовариства, необхідність активізації політики НБУ у формуванні золотовалютних резервів та вибору об'єкту прив'язки національної валюти.

Література:

1. Батрименко В.В. Шляхи запобігання фінансовим ризикам державної підтримки банківського сектору в умовах світової економічної кризи / В.В.Батрименко // Економіка і управління. – № 2 (44). – К.: Європейський університет, 2009. – С. 59 – 65.
2. Геец В.М. Нужно стимулировать предпринимательскую инициативу, а не иждивенческие настроения // Экономические известия. – 20.03.2008. – №50 (813). – С.1,7.
3. Горовий О. Як криза ліквідності банків вплине на фондовий ринок та українську економіку // Контракти. – 2008. – № 28(833). – С. 22.
4. Гриньков Д. Объемное изображение // Бизнес. – 2008. - № 12. – С. 50 – 51.
5. Гудзинська Л.Ю. Фінансові аспекти конкурентоспроможності національної економіки в умовах кризи / Л.Ю.Гудзинська // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць. Вип. 18. – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2009. – С. 66 – 71.
6. Дубинский А. Экономика испытывает денежную недостаточность // Экономические известия. – 26.03.2008. – №54 (817). – С.7.
7. Липницький Д. Нефінансова криза // Контракти. – 2009. – № 9 (876). – С. 10 – 12.
8. Рогач Ф.І. Щодо цілей валютно-курсового регулювання в Україні / Ф.І.Рогач // Економіст, 2008. – №1(255). – С.25 – 27.
9. Циганов С.А. Генезис банківських систем у трансформаційних економіках: структурно-функціональний аналіз. – К.: Академпрес, 2006.- 412 с.
10. Шепель Д. Капитальное наступление. // Коммерстантъ Банк. – 2006. – №201 (09.11.2006). – С. 15.
11. Шкарпова О. Ставка більша за життя // Контракти. – 2008. – № 20(835). – С. 22 – 26.
12. Cohen Benjamin J. The Future of Money. - Princeton University Press, 2006 с. – 320 pp.
13. Global Development Finance 2008: The Development Potential of Surging Capital Flows. - World Bank Publications, 2008.
14. Quentin P. Ukraine and Belarus Show Limits of EU Influence / Peel Quentin // Financial Times. – 2006. – March 28. – P. 2.
15. http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm
16. <http://www.bank.gov.ua/Publication/econom.htm> Бюлетень Національного банку України за 2009 рік.